

HVA MÅ GJØRES

AVISA TIL
NORGES KOMMUNISTISKE STUDENTFORBUND

Studenter utafor loven

Studenter mangler i praksis sosial sikkerhet. Over 150 000 studenter og elever som tar opp lån i Statens Lånekasse har ikke garantier ved sykdom, arbeidsløshet eller svangerskap. Studenter faller utover det sosiale sikkerhetsnett, og blir tvunget til å ta opp enda større lån eller leie av for eksempel foreldres inntekt. Lov om sosial omsorg skal omfatte alle som faller utover ordinære trygdeordninger, og formelt sett har studenter de samme rettigheter som andre. I Stortingets spørretime i vår stilte Senterpartiets Ragnhild Haarstad spørsmål om studenter faller utover Lov om sosial omsorg. Svaret var nei, men fakta viser at det er langt mellom fine formuleringer og virkeligheta. Myten om den privilegerte student som ikke har rett til å stille krav er seiglivet, men det er nå snart på tide at den blir erklært død og begravet.

SIDE 3

Studenter faller utover det sosiale sikkerhetsnett. Samtidig sliter studenter med store økonomiske problemer både i studietida og etterpå. Heltidsstudenten er forlengst erklært død... (bildet). FOTO: OLA SÆTHER

Fra vekst til katastrofe

Studentøkonomien har utviklet seg til en katastrofe, vel å merke for studentene og de som skal betale tilbake dyre lån. Fra å være et statlig ansvar, skyves nå ansvaret for å finansiere studiene mer over på den enkelte. Og renta bare øker...

SIDE 2

FOTO: KLASSEKAMPEN

Tilbakebetaling for hvem?

Forslaget om tilbakebetaling av studielån etter inntekt har bred støtte. I Stortinget er det flertall for ordninga, sjøl om Senterpartiet gjorde politisk saltomortale under i Stortinget nylig. Men er inntektsavhengig tilbakebetaling først og fremst ei forbedring for Lånekassa?

BAKSIDA

FOTO: KLASSEKAMPEN

Stortingsmelding for nedskjæring

Det er utarbeidet nå en ny modell for studiefinansiering. Fra høsten 1985 vil hele stønadssystemet for studiefinansiering bli lagt om. Sentralt står forslaget om den såkalte «prosentstipendmodellen». Et generelt stipend skal erstatte de «vanlige» stipendene. Modellen er skreddersydd for å gjennomføre nedskjæringer på en støyfri måte. Det er stor tverrpolitisk enighet om forslaget, og statsråd Las Roar Langslet (bildet), kan regne med at forslaget vil bli vedtatt. Utrekningsgrunnlaget av stønaden vil bli knyttet til årlige budsjettbehandlinger, og reduksjoner vil ramme studentene på en slik måte at det vanskeliggjør mobilisering mot nedskjæringer.

BAKSIDA

FOTO: PAUL BJERKE

Økonomisk katastrofe

Studentøkonomien har forverret seg drastisk de siste årene. Stipendandelen blir stadig mindre, og ligger nå på under halvparten av Lånekassas målsetting. Tilbakebetalingstida er halvert på 6 år. Rentene har økt enormt. I tillegg var renta i fjor for første gang høyere enn inflasjonen.

Stipendene har en viktig funksjon som gjeldsreducerende faktor. Stipendandelen har vist en klar fallende tendens fra 27% i 1973 til 19,2% i 1984.

Lånekassas egen målsetting om 40% stipendandel har aldri vært innfridd. Utviklinga tyder heller ikke på at dette er nært forestående. Tvertimot går utviklinga motsatt vei. I 1982 ble grunnstipendet halvert og i 1983 forsvant det helt.

Bortebørstipendet gis nå for første gang til alle reelle bortebøere. Dette betyr at et gammelt studentkrav er innfridd. Likevel er det viktig å peke på at dette stipendet er behovsprøvd mot egen inntekt, og at botillegget behovsprøves mot ektefelles inntekt. Dette er et alvorlig angrep på kvinners rett til utdanning.

Tilbakebetalingstida

Sammen med den synkende stipendandelen og en positiv realrente vil tilstrømminga i tilbakebetalingsordninga føre til at studielånen blir vesentlig hardere å betale tilbake i dag enn for 10–15 år siden.

I 1978 ble tilbakebetalingstida

reduisert fra 28 til 20 år. I fjor skjedde det en ytterligere nedkorting til 15 år for en del lån.

Hva dette betyr i praksis kan belyses med en del tall:

Fra 1982 til 1983 skjedde det en økning i tilbakebetalingsvilkåra er blitt med 15–20%.

Dette forteller en del om hvor mye hardere tilbakebetalingsvilkåra er blitt.

Samtidig var det 20 000 som søkte om utsettelse av innbetaling i fjor.

Dette er en fordobling fra året før. En undersøkelse fra De Utdanningssøkendes Kontaktutvalg, (DUK), viser at de vanligste grunnene til dette er arbeidsløshet, inntektssvikt og høye boutgifter. Terminbeløpene og rentenivået er så høyt at folk ikke klarer å betale det. Som vi ser har studentøkonomien utviklet seg til å bli en katastrofe. Gjeldsfrykten brer seg. Tallet på studenter økte med 34 000 i fjor. Samtidig gikk tallet på lånesøkere tilbake med over 5000 sammenlignet med året før. I tillegg fikk langt flere av de som søkte avslag enn det som har vært vanlig.

Dersom man ser nærmere på den økonomiske utviklinga for de som tar opp lån i Statens Lånekasse, er betegnelsen økonomisk katastrofe ingen overdrivelse. Fortvilte studenter har prøvd å beskrive utviklinga på mange måter. Det kan virke som om staten vokter staskassa som en viss mann... FOTO: MARIANNE BRANTSÆTER

Kapital og kunnskap

Den økonomiske veksten i Norge i etterkrigstida stilte voldsomme krav til kvalifisert arbeidskraft. Det er også i dag tverrpolitisk enighet om sammenhengen mellom økonomisk vekst og høyere utdanning.

Det økonomiske og teknologiske nivå et samfunn befinner seg på, og de krav produksjonen stiller, vil være med på å be-

stemme både innhold og struktur i utdanningsvesenet. Det er i et sånt lys vi må se utdanningsekspløsjonen på 60- og 70-tallet.

I 70-åra sprang parola om livlang læring opp fra kretser rundt sosialdemokratiet og industrien. Den kapitalistiske produksjonen krevde nå arbeidskraft som først og fremst skulle være fleksibel. Den skulle kunne flyttes fra næring til næring, der det for øyeblikket var mest interessant å investere. Sjølve fagutdanninga ble mindre viktig. Nå gjaldt det å kunne litt om alt. Ikke minst ble evnen til å lære viktig.

I en situasjon med økende arbeidsløshet er sjølsagt alle opp-tatt av å få ei utdanning som gir arbeidsmuligheter. Vi må likevel stille krav om at folk skal få faktiske kunnskaper i utdanninga.

Vi må stille krav om ei utdanning som gir oss kunnskaper om samfunnet.

Vi må kreve en grunnleggende innsikt i den nye teknologien, vi må studere de økonomiske sammenhengene, kreve sann kunnskap om samfunnsmessige forhold.

Kunnskap er en viktig ressurs uansett hvilken situasjon en befinner seg i. Det vil være

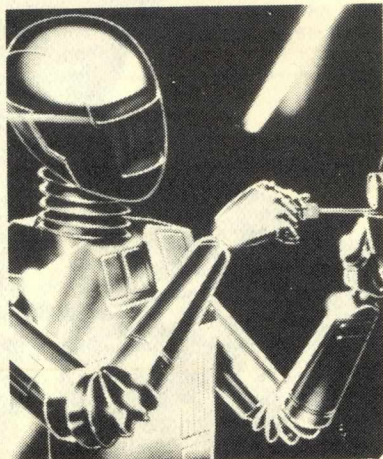
en politisk kamp om hvem som skal ha rett til å tilegne seg kunnskap og hva denne kunnskapen skal inneholde: sann vitenskap eller tilsørling av klas-sesamfunnet.

Til slutt og sist er det også dette kampen om studentøkonomien dreier seg om.

Borgerskapets dilemma

Høyere utdanning er også motsigelsesfylt for borgerskapet:

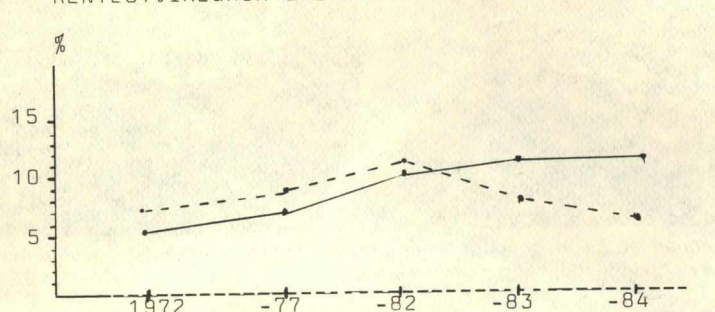
Borgerskapet trenger å utvikle sann vitenskap for å løse de problemer kapitalismen er stilt overfor. Dette kommer i motsetning til at slik forskning vil avsløre kapitalismens sanne karakter som et utbyttingssamfunn. Dessuten oppstår det et dilemma ved at behovet for utdannet arbeidskraft er stor, mens viljen til å betale er liten. Det er også en motsigelse mellom behov for utdanningspolitisk planlegging og anarkiet i kapitalismen. Det er vanskelig å si hva slags utdanning som trengs om 10 år.

Kunnskap er en viktig ressurs, og kampen står om hvem som skal få del i den og hva den skal inneholde. Hva med kravet til kunnskap i dataalderen?

FOTO: ARNE JORAMO

RENTEUTVIKLINGA I LÅNEKASSA.

Rente og prisstigning

Dette diagrammet viser forholdet mellom renta og prisstigninga.

Vi ser at fram til 1983 hadde studielån den fordel at renta var mindre enn prisstigningen. Etter 1983 har vi fått ei utvikling med såkalt positiv realrente. Dette betyr at renta er høyere enn inflasjonen og studenter mister «inflasjonsgevinsten».

Det har vært en økende tendens til å knytte vilkårene for studielån til den generelle kredittpolitikken.

Da Stortinget gikk inn for å knytte renta i statsbankene til rentenivået i de private bankene fikk dette også konsekvenser for Statens Lånekasse for utdanning.

Denne politikken ser vekk fra at studielån ikke kan sammenlignes med lån i andre statsbanker:

— Studielån skal dekke den utdanningssøkendes løpende forbruk og kan ikke sammenlignes med lån til fysiske investeringer som er sikre investeringer

med hensyn på mulig avkastning.

— Studielån er videre en faktor som skal bidra til å fjerne skjevheter i rekrutteringa til høyere utdanning.

Disse to faktorene er viktige argumenter mot at Statens Lånekasse skal fungere som et kredittpolitisk virkemiddel.

Den enkelte

Utviklinga av studentøkonomien viser at finansiering av høyere utdanning i økende grad blir skjøvet over på den enkelte student. Utdanning er et samfunnsmessig gode som er helt nødvendig for utviklinga av samfunnet. Det er ingen som helst grunn til at studentene skal slite seg ut på kombinasjonen eksamens-terror og nattarbeid samtidig som vårt faglige utbytte blir svekket. Bare fordi staten løper fra ansvaret for studentøkonomien.

Mangler sosial sikkerhet

I Stortingets spørretime i vår stilte Senterpartiets Ragnhild Haarstad spørsmål om hvorvidt det var slik at ungdom under utdanning var unndratt loven om sosial omsorg ved sykdom og svangerskap. Svaret var et klart nei. Studenter, i likhet med andre grupper i samfunnet, kommer inn under loven om sosial omsorg.

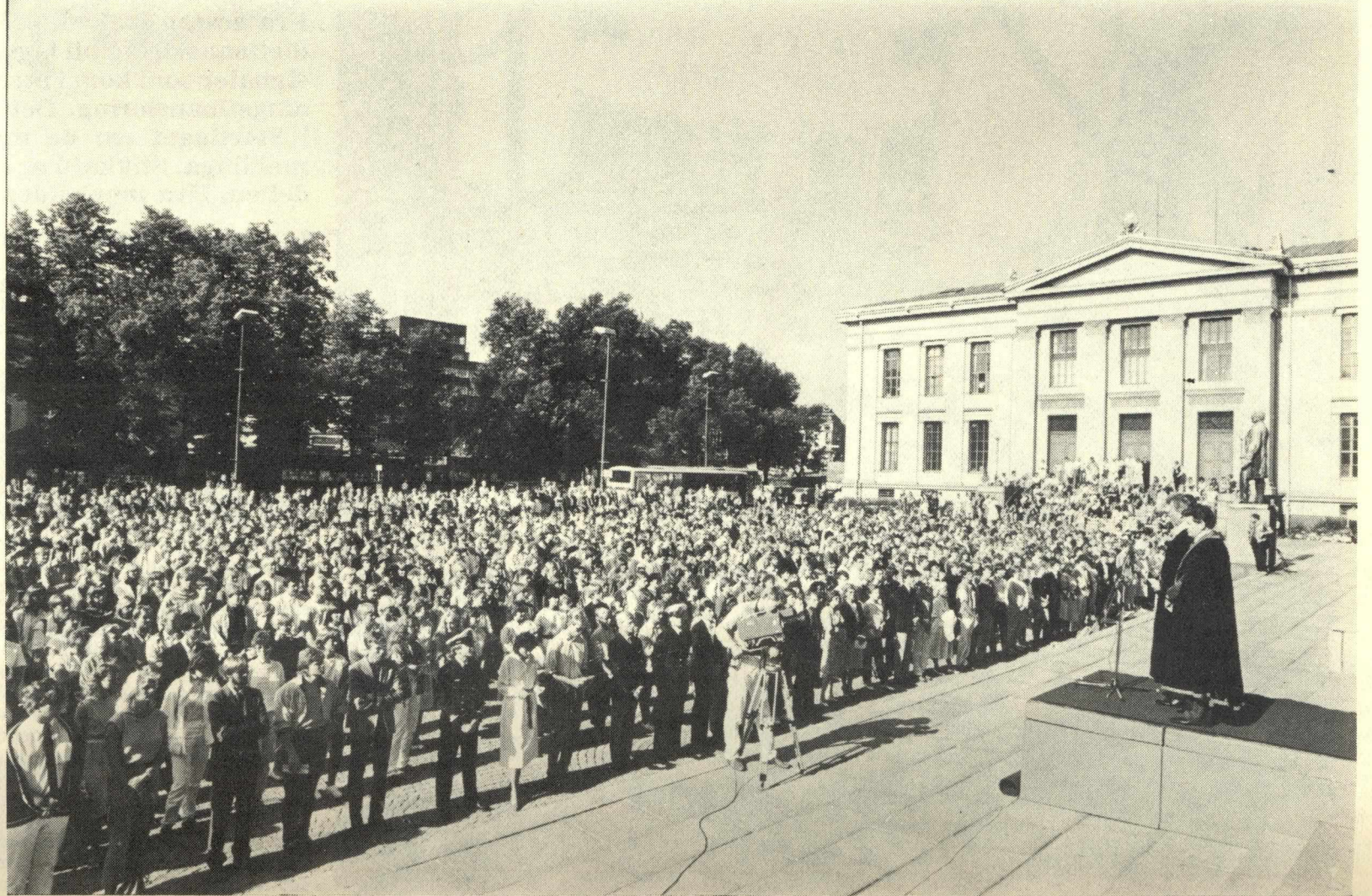
Det faktum at et slikt spørsmål skulle være nødvendig sier litt om studentenes stilling i «velferdsstaten». Studenters sosiale rettigheter er altså så uklare at man finner det nødvendig å spørre om over 150 000 ungdom, (og voksne), som tar opp lån i Statens Lånekasse overhodet har noen sosiale sikkerhets garantier.

Omfatter alle?

Loven om sosial omsorg skal i utgangspunktet omfatte alle som faller utenom de ordinære trygdeordninger. Studenter utgjør nettopp en slik gruppe, men praksis viser dessverre at studenter faller mellom flere stoler.

Nedskjæringene i sosial sektoren har ført til en svært varierende praksis med å gi studenter støtte etter Lov om sosial omsorg. De fleste studenter som blir langvarig sjuke under studietiden blir henvist til lån fra Statens Lånekasse!

Det har vært foreslått en ordning med gjeldsavskriving ved sykdom over 14 dager. Dette forslaget har blitt avvist i Kirke- og Undervisningskomiteens innstilling om utdanningsfinansiering. Verken komiteen eller departementet vil altså gjøre noe med at studenter i praksis står uten trygde ordninger ved sykdom. Over 150 000 elever og studenter under utdanning må altså fortsatt finansiere sykdom ved å ta opp store lån som selvsagt må betales tilbake...

Idylliske tilstander ved immatrikuleringa til Universitetet i Oslo 1983. Senere vil et stort antall studenter oppdage at de mangler sosial sikkerhet.

FOTO: LEIF GABRIELSEN

Svangerskap

I Stortingsmelding 12 om utdanningsfinansiering står det om svangerskapspermisjon:

«Departementet anser at det vil være uheldig å stimulere til at en ordning for investering i utdanning i hovedtrekk basert på lån skal benyttes til å finansiere svangerskapspermisjon.» Ikke nok med at det ikke er legitimt å bli syk under studietida, men det skal også bli en størst mulig belastning å få barn.

Kirke og undervisningskomiteen deler heldigvis ikke Kultur og vitenskapsdepartementets syn når det gjelder svangerskap. Komiteen gikk enstemmig inn for gjeldsavskriving i

18 uker ved svangerskap. Stortinget har sensasjonelt nok gått mot departementets syn på denne saken, og stemt for forslaget.

Arbeidsløshet

Lånekassen beregner og gir lån for 10 måneder. Som kjent består ett kalenderår av 12 måneder så de fleste studenter er derfor avhengig av sommerjobb for å «overleve» i sommer månedene. På grunn av arbeidsmarkedssituasjonen er det ofte svært vanskelig for studenter å få somme jobb.

Sosialkontoret i Oslo som betjener studenter bosatt på studentbyene Sogn og Kringsjå, kan melde om en klar økning i antall henvendelser fra studen-

ter som går arbeidsledig i sommermånedene. Studenter som har lav inntekt i studieåret har ikke krav på arbeidsløshets-trygd. På sosialkontoret sies det at studenter stort sett har to «reelle» muligheter i en slik situasjon: de kan flytte hjem til foreldrene, eller skaffe seg penger ved f.eks. banklån. Kun i helt spesielle tilfelle yter sosialkontorene sosialhjelp. Det er hårreisende at en student på 28 år skal måtte flytte hjem og snylte på sine foreldre på grunn av at kapitalismen er i krise!! Spesielt ille er det for studenter fra 3. verden. Som kjent stilles disse neders i arbeidskøen. De har også svært begrensede muligheter til å skaffe seg penger på annet vis.

«Myten om den privilegerte student»

Både i og utenfor studentkretser hersker det en oppfatning om at studenter ikke har rett til å stille krav, det er tross alt mange som har det verre. Etterhvert som kapitalismens krise manifesterer seg i flere og flere sektorer skapes det større grobunn for omfordelings-tanken. «Krever studentene mere går det utover pensjonistene som dermed får det verre.»

Utdanning må ikke sees på som en privat investering som kun tjener den enkelte, men som en samfunnsinvestering som staten må betale for.

Vanlige samfunns-goder som folk har tilkjempet seg gjelder ikke for studenter. Studenter får ikke syke- eller arbeidsløshets-trygd. Studenter er den eneste gruppen i samfunnet som faller helt utenfor disse sosiale rettighetene. Det er på tide studentene reiser denne kampen!

Studentene balanserer på et usikkert fundament. Ramler man ned, mangler det sosiale sikkerhetsnettet.

FOTO: MARIANE BRANTSÆTER

Ragnhild Haarstad spurte om studenter faller utafør Lov om sosial omsorg.

FOTO: ROALD HELGHEIM

«Hva Må Gjøres»

«Hva må Gjøres» utgis av Studentforbundet til AKP(m-l), Norges Kommunistiske Studentforbund.

Avisa utgis med støtte av Kulturstyret i Student-samskipnaden i Oslo.

Ansvarlig utgiver for HMG er Runar Kvernén.

Bidragstydere til dette nummeret:

Toril Mellum

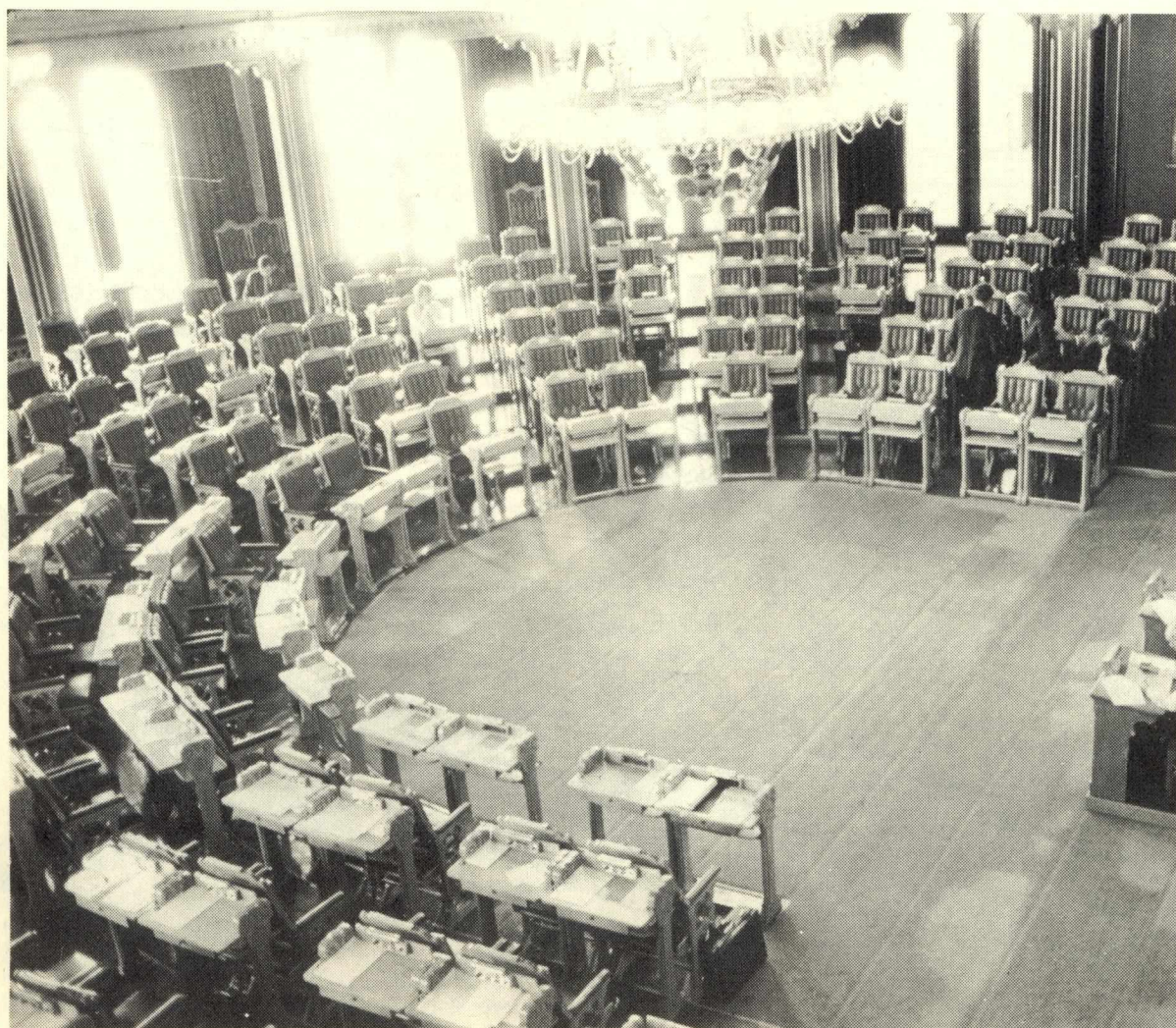
Tine Jensen

Mette Bengtson

Dette nummeret er trykt hos:

Reprografisk Industri, Oslo.

Modell for nedskjæring

Det er nå bred politisk enighet i Stortinget (bildet), om de sentrale elementene i Stortingsmelding 12.

FOTO: EVA CH. TØNNESEN

For å hjelpe Lånekassa?

Kravet om inntektsavhengig tilbakebetaling er først og fremst innretta på å løse Lånekassas problem og ikke på å bedre studentenes økonomiske kår.

Det er to problem knyttet til utlånsvirksomheten fra Statens Lånekasse.

Det ene er Lånekassas eget problem:

I undersvinningsåret 1982-83 ble det utbetalt ca. 2200 millioner i lån. I regnskapsåret 1982 betalte 300 000 lånetakere tilbake 825 millioner i renter og avdrag. 12,5 millioner, som skulle vært betalt kom ikke inn. Og søknadsbunken om utsettelse på innbetaling vokser og vokser.

Studentene

Det andre problemet er studentenes:

Fra 1973 til 1983 har renta økt, tilbakebetalingstida blitt redusert. I denne tiårsperioden har det blitt 60% dyrere å tilbakebetale et lån til Lånekassa.

Det er i dette perspektivet vi må vurdere kravet om inntektsavhengig tilbakebetaling. Dette kravet vil nemlig først og fremst ta sikte på å løse problemene for lånekassa og ikke for studentene.

Tilslig

En sterkere belastning på de høytlønnte vil kunne sikre et større tilslag til lånekassa, mens en lempeligere tilbakebetalingsordning for de lavtlønnte vil først og fremst komme de til gode som allikevel ikke hadde kunnet betale.

Innvendingene mot dette prinsippet går bl.a. på det faktum at det er staten og ikke studentene som fastsetter prosent-satsen for tilbakebetaling.

Studentene deltidsjobber i stedet for å kunne disponere tida på lesesalen. Inntektsavhengig tilbakebetaling vil neppe snu denne tendensen, men utvilsomt hjelpe Lånekassa.

FOTO: KLASSEKAMPEN

Det er videre gitt klare signaler på at omlegginga av stønadssystemet vil skje innen gjeldende økonomiske rammer.

Det er liten grunn til å tro at denne omlegginga vil gi merkbare endringer for særlig mange studenter.

Studentenes strategi må rettes inn på å slåss for gunstigere lånevilkår. Dette vil hovedsaklig bety redusert rente og økt stipendandel.

En strategi som ikke har dette som hovedsiktemål må ende opp i defaitisme og oppgivelse av kampen for å bedre studentenes økonomiske kår.

Norges Kommunistiske Studentforbund

Norges Kommunistiske Studentforbund er en landsomfattende organisasjon. NKS sin adresse er NKS, boks 6875, St. Olavs plass, 0130, Oslo 1.

Telefon: (02) 114573. NKS har kontortid rett som det er(!). På tirsdager er det fast kontortid, og dersom du ønsker å komme i kontakt med NKS er det den beste tida å prøve på.

Fra høsten 1985 vil hele stønadssystemet for studiefinansiering bli lagt om. Dette er i tråd med de signaler som kom i Stortingsmelding 12 om utdanningsfinansiering. Det er nå bred politisk enighet i Stortinget om de mest sentrale elementene i meldinga. Stikkord er den nye prosentstipend-modellen. Hva inneholder denne modellen?

Den viktigste endringa er at de vanlige stipendene forsvinner og blir erstattet av et generelt utdanningsstipend. Dette utdanningsstipendet utgjør sammen med det totale stønadsbeløpet de viktigste faktorene i modellen.

Tillegg

Utrekninga av det totale stønadsbeløpet bygger på et grunnbeløp som gis til alle. Videre gis det diverse tillegg som botillegg, forsørgertillegg og andre som tilsammen utgjør stønadsbeløpet opp til en maksimumsgrense. Dette gis i form av lån. Innafor dette beløpet fastsettes en øvre og nedre grense som danner beregningsgrunnlaget for stipendet. Tanken er at du får høyere stipend jo større lånebehov du har.

Sammenhengen

Når ei slik omlegging av stønadssystemet skal vurderes er det viktig å vurdere hvilken sammenheng meldinga inngår i. Det viktigste for staten i dag er å kunne gjennomføre nedskjæringer på studentøkonomien på den mest støyfrie måten. Til dette er modellen som skreddersydd. Vi kan tenkes oppstyret vi ville få hvis borteboerstipendet ble forsøkt fjernet.

Til og med Senterpartiet kunne anta revolusjonære vendinger. En reduksjon av utdan-

ningsstipendet vil derimot ramme helt individuelt og kunne neppe samle studentene sjøl bak et felles krav.

Både fastsetting av øvre og nedre grense for utredningsgrunnlaget samt prosenten for utdanningsstipendet skal nå knyttes til de årlige budsjettbehandlingene. Det samme skal gjelde tilbakebetalingsordninga for nye tilbakebetalere.

Studentøkonomien vil i enda større grad enn idag bli gjenstand for kredittpolitisk vær og vind. Samtidig som styringsmulighetene av studiefinansieringa på ingen måte svekkes...

Studentforakt

Forøvrig oser meldinga av studentforakt. På alle tenkelige måter skal det bygges inn hindringer som skal sikre mot misbruk. — «En slik ordning vil stimulere til unødig låneopp-tak». F.eks. forklares økningen i utlån med «økt utnyttelse av en finansieringsordning med gunstige lånevilkår.»

Når studentene ikke tar ut fullt lån mener departementet, som har kommentert meldinga, at de rett og slett ikke trenger det. Alt maset om deltidsarbeid skyldes helt andre forhold. «Etter Kultur- og vitenskapsdepartementets mening tyder utnyttelsen av stønadsordningen ikke på at kostnadsnormens størrelse for de fleste representerer noe problem»!!

Slik blir stipendet utregna:

(Tallene er tilfeldige, viser kun metoden)

Nedre grense:	kr. 22 000
Øvre grense:	kr. 35 000
Prosentats:	40
Søkeren har fått utregna et stønadsbehov på kr. 30 000	
Stipendet blir:	$(30\ 000 - 22\ 000) \times 0,40 = 3200$

Skjematisk framstilling av stønadsutregninga:

Grunnstønad = hjemmeboersats i kostnadsnormen	+
Botillegg	+
Forsørgertillegg	+
Andre tillegg	+
Fradrag på grunn av behovsprøving	-
Grunnlag for utregning av utdanningsstipend	=
Tillegg som ikke går inn i stip.utregninga	+
Maksimalt stønadsbeløp	=

På tross av mange og kraftige markeringer mot en forverra studentøkonomi, har studentene fått stadig dårligere kår. Stortingsmelding 12 vil ikke støtte opp om kravet «Lik rett til utdanning».

FOTO: BERNT EIDE